

Előszó

2011. augusztus 22. és 27. között Kolozsvár adott otthont a VII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszusnak. A kongresszus nyelvészeti szimpóziумai között az egyik legnépesebb a „Név — egyén — közösség: változó névhasználat térben és időben” címet viselő névtani szimpóziум volt, ezért is láttuk indokoltnak az anyagát önálló kiadványban, a „Helynévtörténeti Tanulmányok” 7. számaként közreadni. Jelen kötet tehát a kongresszus névtani szimpóziумán elhangzott előadásokból szerkesztett tanulmányok szövegét tartalmazza.

A tanulmánykötet előszavában mindenekelőtt köszönetet kell mondanunk mindannyiunk nevében a Hungarológiai Kongresszus rendezőinek, akik lehetőséget biztosítottak arra, hogy a névkutatók egy ilyen széles tematikájú, sok résztvevőt felvonultató konferencián vitathassák meg az őket leginkább foglalkoztató kérdéseket, tudományos problémákat. Annak köszönhetően, hogy a szélesebb tudományos közvélemény a névkutatást mint diszciplínát a magyarságtudományok lényeges területének tekinti, a hungarológiai kongresszusokon időről időre helyet kap a névtani szimpóziум.

Egy tudományterület szervezettségét, összehangoltságát a néhány évente megrendezett konferenciák vagy talán még inkább az évenkénti szemináriumok, műhelytalálkozók nagyban segítik. Ezek az alkalmakon ugyanis az adott tudományterület művelői kölcsönösen tudomást szereznek egymás munkájáról, programjairól, ez pedig nyilvánvalóan fontos alapja a tudományos tervek összehangolásának. A kisebb és komplex jellegű tudományterületeknek (mint amilyen a névkutatás is) az eredményes munka szempontjából egyenesen létérdeke a programok összehangolása, hiszen ez biztosítja a „gazdaságos”, az egymást támogató és egyidejűleg ki is egészítő hatékony működést. Nem lehet persze elvitatni a tudományban az egyén szerepét, a kutatómunka — a bölcsészeti tudományokban különösen érvényesülő — individuális jellegét, ám az is kétségtelen, és erre az utóbbi évtizedek magyar tudományosságából számos nagyszerű példát tudunk felhozni, hogy a csoportok által összehangoltan végzett kutatások megsokszorozzák a munka hatékonyságát.

A nagy feladatok — amilyenek minden tanácskozáson megfogalmazódnak — csakis közösségek együttműködése által végezhetőek el sikerrel, és a tudományos közösségek ezeken az alkalmakon is formálódnak. Ebben persze a legfőbb összetartó tényezőt maguk az emberi kapcsolatok jelentik: a közös munkákat lényegében ez élte. A tudományos találkozók pedig a személyes kapcsolatépítésnek is fontos színterei.

A különböző intézményekben végzett tudományos programok és tervek megismeréséhez, összehangolásához a szimpóziumi keretek jó lehetőséget nyújtanak. A Hungarológiai Kongresszusok történetében a szimpóziumi rendszer Jyväskyläben alakult ki, és Debrecenben is kiválóan működött, így nem meglepő, hogy a kolozsvári tanácskozás is ezt a keretet választotta. A kongresszus központi tematikájához kapcsolódó, körülhatároltabb témakörben megszervezett tudományos eszmecsere ugyanis a szakmai vita hatékonyságát nagyban fokozza anélkül, hogy mindeközben a tudományos sokszínűség csorbát szenvedne.

Látva az előző két Hungarológiai Kongresszus névtani szimpóziумainak általános témáit (Jyväskyläben „Név és kultúra”, Debrecenben „Névtörténet — magyarságtörténet” volt a szimpóziумok címe), illetve az ott elhangzott előadások témaköreit, egyértelműen megmutatkozik, hogy a kolozsvári tanácskozás az előzőek szerves folytatásának tekinthető. Fontos általános tanulsága az eddigi névtani szimpóziумoknak az is, hogy az elhangzott előadások igen gyakran érintenek olyan nagyobb ívű kérdéseket, melyekből utóbb aztán önálló monográfia (vagy tanulmánykötet), doktori disszertáció vagy éppen akadémiai doktori értekezés születik. Minden reményünk megvan arra, hogy évek múlva a mostani alkalomra visszatekintve ugyanerre a tanulságra juthatunk majd.

A „Név — egyén — közösség: változó névhasználat térben és időben” szimpóziум laza tematikus blokkok köré szerveződött, amelyekben a történeti és leíró megközelítés egyaránt szerepet kapott, s amelyek között programadó előadások éppúgy voltak, mint a nevek elméleti, gyakorlati kérdéseit érintők. Kevés előadás foglalkozott viszont a személynevekkel, ami annál is inkább feltűnő, mivel ez a magyar névkutatásnak mindig is fontos területe volt, és meghatározónak kell tartanunk (figyelembe véve az onomasztika egyes ágainak szoros összefonódását) a jövőre vonatkozóan is.

A névkutatás terén az elmúlt 5 évben elért tudományos eredményekről az előszó nyújtotta szűkös keretek között nyilvánvalóan nem áll módunkban szólni, kötelességünk viszont megemlékezni arról, hogy tudományterületünket az elmúlt néhány évben nagy veszteségek érték. Az évtized első felében távozott el közülünk Mező András, Kiss Lajos, a történészek közül Györffy György és Kristó Gyula, 2006-ban hunyt el Fehértói Katalin, 2009-ben pedig Kázmér Miklós. 2011 márciusában követte őket Vincze László, aki a magyar névkutatás ügyét elsősorban nemzetközi szintereken képviselte eredményesen. 2011 januárjában temettük el Benkő Lorándot, a magyar nyelvtudomány valaha volt egyik legnagyobb alakját, aki pályájának utolsó másfél évtizedét — pályakezdésének első éveivel hasonlóan — legnagyobb részt a névkutatásnak szentelte. Emléküket tisztelettel megőrizzük.

Debrecen, 2012. április 9.

A szerkesztők